

20.5. 2024

Jord- och skogsbruksministeriet
kirjaamo.mmm@gov.fi

VN/29985/2023

UTLÅTANDE OM FÖRNYELSE AV LIVSMEDELSMARKNADSLAGSTIFTNINGEN

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f. tackar för möjligheten att ge utlåtande om förnyelsen av livsmedelsmarknadslagstiftningen.

1. Allmänt

SLC understöder förändringarna i livsmedelsmarknadslagen som tar sikte på att stärka primärproducentens ställning på livsmedelsmarknaden. Ställningen är ändå fortsättningsvis mycket svag i förhållande till mathandeln som är koncentrerad på några få aktörer och blir alltmer koncentrerad. Det behövs ännu mera omfattande förändringar i livsmedelsmarknadslagen och övrig lagstiftning. Speciellt oroväckande är den senaste utvecklingen med private label produkter, t ex S-kedjans COOP produkter där handeln utnyttjar sin starka position i konkurrensutsättningen till förmån för utländska produkter.

2. Innehållet i förslaget

I lagförslaget ingår förslag som stärker Livsmedelsmarknadsombudsmannens möjligheter att erhålla marknadsinformation utöver privata näringsidkare även från den offentliga sektorn (13 §) och utbyta information mellan myndigheter (13 b §), speciellt konkurrens- och konsumentverket. Lagförslaget innehåller även en förändring i konkurrenslagen (39 §) som också möjliggör att konkurrens- och konsumentverket på eget initiativ kan överlåta uppgifter som berör konkurrenssituationen på matmarknaden till livsmedelsmarknadsombudsmannen.

Utöver detta stadgas om implementering av EU:s direktiv om god handelssed (UTP-direktivet) gällande köparens begränsningar att avboka beställningar från leverantören under 30 dagar före överenskommen leverans (2 b §) och förbud för handeln om att kräva avgifter av leverantören för att lagra eller hålla produkterna framme i butiken (2 d §). Förbudet gäller också avgifter från tredje part.

3. Resurserna för livsmedelsmarknadsombudsmannen byrå måste säkerställas

För att lagen skall kunna efterföljas måste de ekonomiska resurserna för livsmedelsmarknadsombudsmannens byrå säkerställas på minst nuvarande nivå. I annat fall finns det en risk att lagen på grund av resursbrist inte kan verkställas i praktiken. Idag består livsmedelsmarknadsombudsmannens byrå av 1 +3 årsverken, målet bör vara att höja resurserna till 1+5 årsverken för att det skall vara möjligt att genomföra de i livsmedelsmarknadslagen fastställda uppgifterna om en bättre fungerande matmarknad, marknadsuppföljning och att identifiera praxis som strider mot god handelssed och kunna stoppa den. Det är viktigt att samarbetet bland annat med konkurrens- och konsumentverket stärks så att resursanvändningen blir så effektiv som möjligt.

4. Helhetsutvärdering av tillämpningen av UTP direktivet i Finland behövs

I förslaget fastslås att detta lagstiftningsförslag kommer att följas upp av ett andra skede under nästa år 2025, en mera omfattande utvärdering om hur EU:s direktiv om god handelssed har tillämpats i Finland. Det är viktigt att märka att för att regeringsprogrammets politiska målsättningar skall kunna uppfyllas krävs större förändringar i livsmedelsmarknadslagstiftningen och övrig lagstiftning bland annat konkurrenslagen och lagen om offentlig upphandling.

Arbets- och näringsministeriet har startat ett projekt som utreder förändringsbehoven inom lagen om offentlig upphandling. Konkurrens- och konsumentverket genomför för närvarande en studie om livsmedelsprisernas struktur och pristransmission, dvs. hur förändringar i produktionskostnaderna inom t.ex. jordbruket förs vidare genom livsmedelskedjan. Pellervo ekonomiska forskningsinstitut har ett forskningsprojekt som studerar och analyserar de faktorer som påverkar livsmedelskedjans funktion och värdeskapande på ett holistiskt sätt. Målet är att ta fram lösningar för att förbättra marknadens funktion. I synnerhet kommer marknadens funktion under och återhämtning från globala marknadschocker att undersökas.

Matkedjans arbetsgrupp (MTK, SLC, ETL och PTY) under ledning av livsmedelsmarknadsombudsmannen publicerade en rapport i mars 2022 som slog fast bland annat följande åtgärdsförslag för att förbättra situationen:

- Snabbare korrigerings av priserna i leverantörsavtalen, priskorrigerings (till följd av kostnadsökningar) bör föras in i handelns inköpriser betydligt snabbare än för tillfället
- Uppgifterna om konsumentefterfrågan bör förmedlas snabbare och effektivare till primärproduktionen. Handelns uppgifter om konsumenternas preferenser bör göras tillgängliga till övriga parter i kedjan
- Det behövs en objektiv mätare, ett kostnadsindex för livsmedelskedjan som utlöser förhandlingar om priskorrigerings
- Nuvarande statistik och statistikpraxis erbjuder begränsade möjligheter att förstärka marknadsuppföljningen. Sedan 2020 publiceras dagligvaruhandelns livsmedelsförsäljningsstatistik. Jordbrukets producentpriser statistikförs noggrant. Månatlig uppföljning behövs också av konsument- och industripriser. Jordbrukets köpprisindex publicerades tidigare kvartalårvis men sedan våren 2022 började Statistikcentralen publicera indexet månatligen, vilket var positivt. Matkedjans arbetsgrupp har i september 2023 utarbetat ett förslag om matkedjans gemensamma datarum (elintarvikeketjun datahuone) för att underlätta att hela matkedjan har bättre helhetsbild över situationen på den inhemska matmarknaden i realtid

SLC har för egen del hållit uppe följande frågor:

- Behovet av att undersöka private label produkternas inverkan på den inhemska matmarknaden
- Problemen med koncentrationen av handelns inköpsorganisationer till några få och odlarens ställning i förhållande till dessa. S-kedjan har fått redan tre påpekanden från nämnden för god handelssed
- Den svaga insynen i skillnaden i handelns marginaler mellan inhemska och utländska produkter
- Nätauktionerna som handelsmekanism speciellt för potatis, är den rejäl ur säljarens synvinkel?

SVENSKA LANTBRUKSPRODUCENTERNAS CENTRALFÖRBUND SLC R.F.

Jonas Laxåback
verksamhetsledare

Rikard Korkman
ombudsman